

Demokratia- ja julkisoikeusosasto

Erityisasiantuntija Amanda Mäkelä

Asiantuntijalausunto

24.5.2022

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta (HE 134/2022 vp).

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta (HE 134/2022 vp). Laissa annettaisiin kahta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (nk. poliisiyhteentoimivuusasetus¹ ja rajayhteentoimivuusasetus²) täydentävät säännökset toimivaltaisista viranomaisista ja niiden pääsystä yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon (jäljempänä CIR). Yhteentoimivuusasetuksilla ei muuteta sääntöjä, jotka koskevat pääsyä EU:n yhteisiin tietojärjestelmiin. Järjestelmien käyttöoikeudet perustuvat nykyistä vastaavasti kunkin tietojärjestelmän oikeusperustaan ja sitä täydentävään kansalliseen sääntelyyn.

Esitys on henkilötietojen suojan osalta valmisteltu varsin huolellisesti ja siinä on tehty ministeriön lausuntovaiheessa esittämien huomioiden mukaisesti selkoa henkilötietojen käsittelyyn sovellettavasta sääntelystä sekä käsittelyn oikeusperusteista. Esitykseen on tältä osin jatkovalmistelussa lisätty uusi 4 §, joka sisältäisi informatiiviset viittaukset poliisin, Rajavartiolaitoksen sekä Tullin henkilötietolakeihin (1 momentti) sekä henkilötietojen käsittelyä koskevaan yleislainsäädäntöön (2 momentti). Ehdotettuun pykälään ei ole sinänsä huomauttamista, joskaan esityksestä ei käy selvästi ilmi, miksi informatiivinen viittaus henkilötietojen käsittelyä koskeviin yleislain säännöksiin olisi

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/818, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, kehyksen vahvistamisesta poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä sekä turvapaikka- ja muuttoliiketoimia koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuudelle ja asetusten (EU) 2018/1726, (EU) 2018/1862 ja (EU) 2019/816 muuttamisesta.

² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/817, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, kehyksen vahvistamisesta rajoja ja viisumipolitiikkaa koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuudelle ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 767/2008, (EU) 2016/399, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240, (EU) 2018/1726 ja (EU) 2018/1861 sekä neuvoston päätösten 2004/512/EY ja 2008/633/YOS muuttamisesta.

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

tarpeen³. Esityksessä ehdotettavaa sääntelyä on arvioitu myös perustuslakivaliokunnan henkilötietojen suojaa koskevaa lausuntokäytännön valossa sekä tuotu esiin, ettei sillä ehdotettaisi muutoksia sääntelyyn, joka koskee kansallisiin rekistereihin tallennettujen biometristen tietojen käsittelyedellytyksiä ja luovuttamista EU:n yhteisiin tietojärjestelmiin.

Oikeusministeriö kiinnitti lausuntovaiheessa huomiota myös lakiehdotuksen 3 §:n 4 momenttiin ja sitä koskevien perusteluiden täydennystarpeeseen. Momentissa säädettäisiin poliisin oikeudesta tehdä luonnonkatastrofin, onnettomuuden tai terrori-iskun sattuessa biometrisilla tiedoilla kyselyjä CIR:oon tunnistukseen sellaisen uhrin, joka ei pysty osoittamaan henkilöllisyyttään. Lisäksi poliisi voisi tehdä kyselyjä biometrisillä tiedoilla tunnistamatta jääneiden ihmisten jäännösten tunnistamiseksi. Sekä perusteluihin että säännösehdotuksiin on täsmennetty, että kyselyjen tekeminen biometrisillä tiedoilla rajoitettaisiin ainoastaan tilanteisiin, joissa se on välttämätöntä 1) sellaisten uhrin tunnistamiseksi, jotka eivät pysty osoittamaan henkilöllisyyttään tai 2) tunnistamatta jääneiden ihmisten jäännösten tunnistamiseksi. Edelleen tällaisia kyselyjä voitaisiin tehdä vain 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden biometrisilla tiedoilla ja vertaamista varten otettuja tietoja voitaisiin käyttää vain vertaamisen ajan, jonka jälkeen tiedot tulisi hävittää välittömästi (5 momentti). Säännösehdotuksia ja sen perusteluita on täydennetty jatkovalmistelussa, eikä esitykseen ole tältä osin huomauttamista.

³ Yleislakeihin viittaamiseen tulisi lähtökohtaisesti suhtautua pidättyvästi. Viittaus voitaisiin kuitenkin katsoa tarpeelliseksi, mikäli esimerkiksi sääntelyn soveltamisala voisi jäädä ilman viittausta tulkinnanvaraiseksi tai jos sääntelyn kohteen ei voitaisi kohtuudella olettaa tuntevan asiassa sovellettavaa sääntelyä kokonaisuudessaan (ks. Lainkirjoittajan opas 12.2.4).